

OvD zondag 1 oktober 2023

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

De profeet Jona zat er even doorheen. Het zeewier krulde om zijn slapen. Hij was afgedaald tot op de bodem van de zee. Het was chaos rondom. Woestheid, leegte en duisternis. Het water, de zee, in bijbels perspectief, zo moet u weten, is geen H₂O. Het betekent iets. Het staat voor de doodsnood. Dat wat een mens dreigt te overvallen en hem veel te machtig is. Gelukkig herinnerde Jona zich bijtijds de oude liedjes. De liedjes van verlangen. Flarden van psalmen kwamen in zijn hoofd voorbij. Ver weg daarvandaan, in de diepte van de zee in het uiterste Westen van de wereld, was hij in zijn hoofd weer even in de tempel van Jeruzalem, dichtbij zijn Heer. Dat is prachtig allemaal en wij gunnen hem het zeer. Maar toch is er iets merkwaardigs aan de hand. Aan de hand van de psalmen zingt Jona parmantig dat hij zo graag bidt in de tempel en daar zijn offers brengt en dat de heidenen met hun loze goden dat allemaal niet doen. Maar voor het gemak is hij even vergeten dat de heidenen dat nu juist wel allemaal gedaan hebben en zelfs tot de God van Israël. De heidense zeelui die eerst uit alle macht hebben geprobeerd om iedereen veilig aan land te krijgen, hadden maar een half woord van Jona nodig om hun hoop op deze God van Israël te stellen en inderdaad, gered te worden. Bovendien is daar, in de buik van de grote vis, bij Jona geen enkele vorm van zelfreflectie. Geen begin

van besef dat hij onder de opdracht van God uit probeerde te komen. Hij blijft vastzitten in een stug wij/zij denken. Een heerlijk vermeien in het grote eigen gelijk. Hij zingt liedjes als: 'Ik ben zo blij, blij, blij want Jezus houdt van mij'. Maar hij is een beetje vergeten dat Jezus, in het voetspoor van zijn vader, eerder naar anderen op zoek is dan wie hem reeds denkt te hebben gevonden.

Misschien wel vanwege deze misplaatste vroomheid, kotste de wallevis Jona uit op het strand. En daar klinkt opnieuw de broodnuchtere vraag van God - alsof er in de tussentijd niets is gebeurd en God een welwillend oogje dicht heeft geknepen - of Jona naar Nineve wil gaan. God houdt aan en hij houdt vast. Er is geen ontsnappen aan. Jona moet uitgaan, weggaan, opgaan naar de plek die God hem wijzen zal. Waar hebben we dat meer en vaker gehoord in de tenach? Moest ook Abraham dat niet? Mozes? Samuel? En was daar ook niet altijd aanvankelijke onwil bij? Tegenzin? Weerstand? Uiteindelijk is het uitgaan naar het vreemde en de vreemde, meer bijbelse grond dan blijven bij het bestaande en het houden bij het vertrouwde, zelfs al zou dat de tempel van Jeruzalem zijn. Uitgaan zul je tot daar waar je nodig bent. Waar de zonne der gerechtigheid nog moet gaan schijnen en het verlangen moet worden gewekt. Uitgaan zul je en niet blijven waar je bent.

De profeet Jona gaat maar u moet niet vragen hoe. Sjokkend, stel ik me voor. Met het lood in zijn schoenen. En zijn boodschap is ook een merkwaardige. Behoorlijk ver verwijderd van wat de Heer hem oorspronkelijk vroeg: 'nog veertig dagen en Ninevé is ondersteboven gekeerd'. Elke reden waarom ontbreekt en dus eigenlijk ook de mogelijkheid om er iets aan te doen. Alsof Jona daar ook niet wezenlijk

in geloof. Leer hem de heidenen kennen! Ja, deed hij dat maar! Had hij nu maar eens een serieuze poging gedaan om de heidenen te leren kennen. Om met hen in gesprek te gaan. Om iets te weten te komen van hun angsten. Hun verlangens. Hun hoop. Hun vertrouwen. Hun hartstochten en hun grote en kleine bedroefdheden. Maar niets van dat alles. Jona is daar waar hij helemaal niet wil zijn. Hij is in vijandelijk gebied. Hij is bij wie helemaal niet op hem lijken en in wie hij geen enkel vertrouwen heeft. Zijn boodschap is minimaal en zijn inspanning eigenlijk ook. Nineve, zo zegt de Schrift hier, is een godsgrote stad, drie dagen gaans. Dat is nogal wat en vooral een literaire overdrijving. De enige plek op de kaart waar Nineve werkelijk ligt, is in het boek Jona zelf. Maar wat wel waar is, is dat Nineve staat voor de vijand die dat ook daadwerkelijk is of althans is geweest. Ooit werd Israël als balling naar Nineve, de hoofdstad van het Assyrische Rijk, afgevoerd. En hoewel het boek Jona van veel later datum is, blijft dit vijandsbeeld wel aan deze stad kleven. Eerder vertelde ik u al de verhelderende verklaring die een joodse vertaler geeft: 'het is alsof je een jood vraagt om af te reizen naar het Berlijn van 1936'. Maar het zou actueler kunnen. Het is de Amsterdamse vegetarische hipster die afreist naar een Achterhoekse buurtbarbecue. De voorvrouw van XR in gesprek met de CEO van Tata Steel. De PVV-stemmer te gast bij een Iftarmaaltijd in de moskee.

Nineve is een godsgrote stad. Er wonen veel mensen, kinderen, dieren. Meer dan twaalf maal tienduizend. En die kunnen niet allemaal gereduceerd worden tot jouw vijand. Zij zijn jouw zuster, jouw broeder, jouw medeschepsel. Zij weten van niets. Zij doen maar wat. Zij kennen het verschil tussen rechts en links niet. Maar precies dat is de reden om ze niet dood te wensen. Om hun bestaan te ontkennen en te zinnen op hun ondergang. En bovendien: Ninive is een godsgrote stad. Misschien

kennen zij de heilige Naam van deze God niet precies. Maar dat maakt ze niet minder kinderen van die ene God die de hele wereld in zijn handen houdt.

Bovendien blijven deze hoegenaamde heidenen ons verbazen. De onheilstijding van Jona zet iets in beweging. Kennelijk hebben zij aan een half woord en slechts één dag gaans in de stad genoeg, om tot bezinning te komen. Iemand stelt een vraag en kennelijk wordt daarmee iets in gang gezet wat mogelijk toch al in de lucht hing: 'zijn wij misschien inderdaad verkeerd bezig?' 'Wordt het recht van de ander onder ons wel voldoende geëerbiedigd?' Iemand stelt een vraag. Een jonge vrouw valt uit: 'How dare you?' Hoe durven jullie het voor een volgende generatie te verpesten'? En al hebben we daar niet meteen een antwoord op, wordt er in ieder geval een ander bewustzijn gekweekt. Het begint in de straten, bij de mannen van Nineve, maar al snel doet ook de koning en zijn rijksgroten mee. Een algemeen proces van bezinning en boetedoening begint. God zag dat het goed was en kreeg spijt. Hij gaat deze stad geen kwaad aandoen.

Er zit een bedenkelijk kantje aan de huidige klimaatdiscussie. De secretaris generaal van de Verenigde Naties, Antonio Guterres, zei op de laatste klimaattop in Sharm el Sheikh, dat 'we op de snelweg naar een klimaathel zitten met onze voet op het gaspedaal.' Hoewel ik de motivatie wel begrijp, levert dat toch een vorm van defaitisme op die niet gezond is. Afgelopen week kwam mij het nieuwsbericht onder ogen dat een jongere generatie serieuze psychische problemen ervaart rondom de klimaatvraagstukken. Zonder de zaak te willen bagatelliseren, denk ik dat we nog verder van huis zijn als wij menen dat wij niet van mening zouden kunnen veranderen. Het verhaal van Jona leert ons dat zowel

God dat blijkbaar kan als de mannen van Nineve en hun koning, waarvan wij dachten dat die zo vastgebakken aan het kwaad zaten. Althans, dat dacht Jona graag. En nu Jona nog.

Uiteindelijk denk ik dat het boek Jona daarover gaat. Niet voor niets wordt dit boek in de synagoge gelezen op de Grote Verzoendag. Voor verzoening is iets nodig als ommekeer, verandering, mededogen en compassie. Het zien van de ander, in al zijn grandeur maar ook in al zijn misère, onvolkomenheden en feilbaarheid. En daar dan begrip voor hebben. De ander is, juist in zijn andersheid, misschien zelfs wel in zijn vijandschap, jouw naaste. Jouw broeder, jouw zuster. En jij bent zijn hoeder. Toegewezen en aangewezen aan hem, aan haar. Veel later dan dit verhaal geschreven is, zal ooit nog iemand oproepen om je vijanden lief te hebben.

De profeet Jona wordt opgeroepen om zijn gesloten wereldbeeld te verlaten. Om zijn eigen woede te onderzoeken. Is het terecht dat je woedend bent? In een magistraal voorbeeld wordt Jona medeplichtig gemaakt aan de compassie van God. Als Jona al razend is over de vernietiging van een kikajonstruik waaraan hij gehecht was hoezeer zou God dat zelf dan niet zijn over zijn eigen godsgrote stad met iedereen, mens, dier en kind die daarin zijn weg een beetje probeert te vinden? Het antwoord daarop van de kant van Jona blijft uit en zo wordt uiteindelijk de vraag aan ons vandaag keer op keer gesteld: zijn wij bereid om ons te laten gezeggen door het leven, door het bestaan van anderen? Ons daardoor te laten raken en onze levensbeschouwing, onze parmantige en voortijdige meningen op te schorten? Te laten vallen terwille van het gesprek, de ontmoeting met wie niet op jou lijkt, van wie je zelfs misschien een afkeer hebt maar die jou wel iets te

zeggen heeft? Het valt te vrezen dat Jona niet meer tot bedaren komt.
Maar ik sluit niet uit dat God nog altijd op uw antwoord wacht.

Amen.